

قاچاق انسان

دکتر هادی معتمدی^۱

خرداد ۱۳۸۸

^۱ عضو هیأت علمی دانشگاه علوم بهزیستی و توانبخشی، روانپزشک و آسیب‌شناس اجتماعی

کلیات:

اصولاً در خصوص قاچاق انسان جریان رودخانه از شرق به غرب است و خیلی کم مسیر از شرق به غرب است. مسیر معمولاً از کامبوج، لاوس، تایلند و ویتنام شروع می‌شود، به سمت هندوستان و سپس افغانستان و یا از طریق تاجیکستان به ایران می‌رسد. به این ترتیب می‌توان گفت **عده کثیری** از زنانی که در دنیا قاچاق می‌شوند، از ایران عبور می‌کنند. آمار جهانی نشان می‌دهد سالانه حدود ۲۰۰۰۰۰۰۰ زن قاچاق می‌شوند که حدود کمی کمتر از نیمی از این زنان از ایران می‌گذرند. این که چرا ما زنان تایلندی و فیلیپینی را در ایران نمی‌بینیم، خود حکمتی است که چگونه این زنان جابجا می‌شوند. البته به دلیل عدم انجام پژوهش در این زمینه هیچ یک از این آمارها موثق نیست و به همین دلیل واژه‌ی تقریباً ذکر شده است.

نکته‌ی جالب این است که افغانستان به رغم ناامن بودن کل کشور، برای زنان ایرانی جای بسیار امنی است. یعنی به نظر می‌رسد یک زن ایرانی می‌تواند از مرز ایران و افغانستان تا مرز چین به تنهایی سفر کند، بدون این که اتفاقی برایش بیفتد، بالاخص این که زن از چادر مشکی استفاده کند. این در حالی است که ممکن است زنان پاکستانی و هندی کشته یا مفقود شوند. حتی آنقدر که افغانستان برای زنان ایرانی امن است، برای مردان ایرانی امن نیست.

قاچاق زنان در جامعه‌ی ما علی‌الظاهر وجود ندارد و در ایران تنها یک کتاب در این زمینه وجود دارد. علت این که ما پژوهش روی این موضوع را آغاز کردیم، این بود که در تحقیقاتی که روی خشونت خانگی و دختران فراری انجام می‌دادیم، با خروج تعداد زیادی از زنان و دختران از خانه مواجه بودیم، اما این که این زنان کجا می‌روند، جای سؤال بود. آمار به ما می‌گفت سالانه ۱۰۰۰۰ زن از خانه خارج می‌شوند، ولی هیچ یک از مراکز از جمله کمیته‌ی امداد یا سازمان بهزیستی گزارشی از این زنان ارائه نمی‌دادند. باز با یک بررسی سرانگشتی حدود ۴۰۰۰۰۰۰ میلیون زن مطلقه یا بیوه در کشور وجود دارد، از این تعداد، حدود ۷۰۰۰۰۰ نفر تحت پوشش کمیته‌ی امداد و حدود ۱۱۴۰۰۰ نفر تحت پوشش سازمان بهزیستی هستند. از سوی دیگر طبق آمار رسمی، آمار بیکاری زنان تحصیل کرده ۳۰ تا ۴۰ درصد است. تمامی این موارد ما را موظف کرد ببینیم واقعاً می‌توان کاری برای زنانی که از خانه خارج می‌شوند، انجام داد یا نه؟

اولین کاری که انجام دادیم این بود که به آمار کشورهای اروپایی در خصوص تعداد زنان ایرانی که در آنجا مشغول فحشا هستند، رجوع کردیم. در اروپا ۵۰۰۰۰۰ نفر و در آمریکا ۱۰۰۰۰۰۰ نفر زن شرقی به فحشا مشغول هستند. در آمار مربوط به رمانی و کشورهای اروپای شرقی با باندهایی مواجه شدیم که عمده‌ی کار آن‌ها انتقال زنان ایرانی و عراقی به اروپاست. این موارد را از طریق کسانی در این کشورها کار می‌کردند، علاقمندان و نویسندگانی که در آنجا در خصوص مسائل حقوق بشر می‌نوشتند و کار می‌کردند پیگیری کردیم و البته همانطور که پیش بینی می‌شد هیچ یک از این آمارها مورد تأیید قرار نمی‌گیرد.

از سوی دیگر ما با مخالفت کشورهای اروپایی برای صحبت راجع به مهاجرت و قاچاق روبرو هستیم. همان‌طور که می‌دانید، اروپا تا سال ۲۰۲۰ به یک آمار و تا سال ۲۰۵۰ به آمار دیگری به حدود ۲۰۰۰۰۰۰۰ نفر کارگر نیاز دارد و قصد دارد تمامی این افراد را از کشورهای جهان سوم یا کشورهای در حال توسعه جذب نماید. بنابراین کشورهای اروپایی و به خصوص کشورهای آلمان و سوئیس مانع از تصویب قوانینی می‌شوند که بتوانیم با استناد به آن‌ها جلوی مهاجرت زنان را بگیریم. بنابراین کشورهای اروپایی کنوانسیون‌های مرتبط با مهاجرت‌های غیرقانونی و غیرمترعارف را امضا نمی‌کنند. برای مثال کشورهای سوئیس، آلمان، بلژیک، فرانسه و ایتالیا قوانین فردی دارند، اما دولت به هیچ عنوان پیگیر مسائل مهاجرت نمی‌شود.

بدین معنی که فقط در صورتی که کسی شکایت کند، به آن رسیدگی می‌کنند. ایتالیا که مشخصاً در مورد انتقال بچه‌ها معروف است، برای مثال طی سال‌های ۱۳۸۳ و ۱۳۸۴ حدود ۵۰.۰۰۰ نوزاد چینی به اروپا منتقل شدند.

این ماجرا باعث شد ما به این مسأله حساس شده، آن را پیگیری نماییم. از کشورهای شرقی شروع کردیم، به افغانستان و هندوستان و کشورهای مشترک‌المنافع رفتیم، ولی در اینجاها زن ایرانی پیدا نکردیم. ولی به محض ورود به دوبی، ترکیه موجی از زنان ایرانی را پیدا کردیم. ما این موضوع را با اطلاع دادستانی کل کشور و مجمع تشخیص مصلحت مورد مطالعه قرار دادیم که کتاب آن نیز منتشر شده و در دسترس است.

نکته‌ی دیگر این که مهاجرت برای پیشرفت، رشد و فرار از مشکلات گاهی راه حل بسیار خوبی است و ما نمی‌خواهیم بحث مهاجرت لوٹ شود و نمی‌خواهیم جلوی مهاجرت را بگیریم، موضوع بحث ما مهاجرت‌های غیرقانونی و نامتعارف است.

توجه به این نکته نیز حائز اهمیت است که آماری که ارائه می‌شود آمار چک شده است و گرنه آمار و اطلاعات غیررسمی بالاتر است.

تعاریف:

پس از بیان این نکات کلی به نظر می‌رسد ارائه‌ی برخی تعاریف در شروع بحث کمک‌کننده باشد:

مهاجر: تصمیم مهاجرت از سوی فرد به صورت آزادانه، برای راحتی شخصی و بدون دخالت هیچ عامل اجباری خارجی.

مهاجرت: جابجایی افراد از کشور محل اقامت به قصد استقرار دائمی یا موقت در کشوری دیگر با رعایت شرایط قانونی.

مهاجرت غیرقانونی: عبور از مرز بدون رعایت شرایط لازم جهت ورود به کشوری دیگر.

مهاجرت غیرمتمعارف: جابه‌جایی خارج از قواعد و هنجارهای تعیین‌شده در کشورهای فرستنده، گذرگاه و دریافت‌کننده که شامل قاچاق انسان و قاچاق مهاجر است. در اینجا موضوع اوضاع اجتماعی، سیاسی و اقتصادی و با تمایل به پیشرفت مطرح نیست، مسأله بر سر "سود" است.

قاچاق: اسمی ترکی و عبارت است از تردستی یا کاری که پنهانی انجام شود و یا خرید و فروش کالایی که در انحصار دولت است و یا معامله آن ممنوع است.

قاچاق انسان: حرکت دادن غیرقانونی و مخفیانه اشخاص در عرض مرزهای ملی، عمدتاً از کشورهای در حال توسعه و کشورهای دارای اقتصاد در حال گذر، با هدف نهایی واداشتن ایشان (زنان و دختران) با وضعیت بهره‌کشانه و ستمگرانه از لحاظ جنسی و اقتصادی به منظور سود به کارگیرندگان، قاچاقچیان و سندیکاهای جنایتکار و دیگر گروه‌های مرتبط با قاچاق مانند کار خانگی، ازدواج دروغین، استخدام مخفیانه و فرزندخواندگی دروغین. تمامی اجزای ذکر شده جزء ضروری تعریف قاچاق است، برای مثال اگر یک زن آمریکایی در ایران به فحشا بپردازد، در تعریف قاچاق انسان نمی‌گنجد، حتی اگر او را دزدیده باشند. دلیل آن نیز این است که در این صورت مسأله لوٹ می‌شود. بسیاری از کشورهای اروپایی که زیر بار پروتکل‌ها نمی‌روند،

می‌گویند بسیاری از زنان ما را نیز از اینجا می‌دزدند و می‌برند، این مانند این است که بگوییم در بحث خشونت خانگی بسیاری از مردان نیز کتک می‌خورند. ولی ما معتقدیم که این گونه نیست: در بحث خشونت خانگی ۹۵ درصد زنان کتک می‌خورند، پس بحث مردها عجلتاً مورد بحث قرار نمی‌گیرد، همین‌طور ممکن است از دو میلیون انسانی که هر ساله قاچاق می‌شوند تعدادی از آن‌ها نیز غربی باشند. بنابراین تعریف ارائه شده یک تعریف سازمان جهانی و تأیید شده توسط International Organization for Migration (IOM) است.

تعریف سازمان ائتلاف جهانی علیه قاچاق انسان بسیار وسیع است و به سه نکته اشاره دارد:

✓ پروسه به‌کارگیری و انتقال

✓ توجه به این نکته که مردان نیز مانند زنان می‌توانند قاچاق شوند.

✓ تأکید بر وضعیت بردگی در تمامی کسانی که قاچاق می‌شوند. این نکته بسیار مهم است که بعداً بیشتر در مورد آن توضیح داده می‌شود. زیرا همان دلیلی است که چرا ما به جای قاچاق انسان روی بحث خشونت خانگی یا کودکان کار صحبت نمی‌کنیم.

البته قاچاق الزاماً شامل هر سه مرحله فوق نمی‌شود و در مورد افراد مختلف وجوه گوناگونی از پروسه قاچاق را می‌توان مشاهده کرد.

در کشورهای آسیای جنوب شرقی مانند تایلند، سنگاپور و مالزی معمولاً از واژه "خرید و فروش زن برای بهره‌برداری جنسی" استفاده می‌شود.

بر طبق ماده یک قانون مبارزه با قاچاق انسان جمهوری اسلامی ایران، قاچاق انسان عبارت است از: خارج یا وارد ساختن و یا ترانزیت مجاز یا غیرمجاز فرد یا افراد از مرزهای کشور با اجبار و اکراه یا تهدید یا خدعه و نیرنگ و با سوءاستفاده از قدرت یا موقعیت خود یا سوءاستفاده از وضعیت فرد به قصد فحشاء، یا برداشت اعضاء و جوارح، بردگی و ازدواج.

سیر تاریخی پدیده قاچاق انسان:

- از قرن ۱۵ میلادی تجارت و خرید و فروش سیاهان در جزایر قناری و سواحل گینه نو آغاز شده است.
- این تجارت از زمان کشف قاره آمریکا رونق گرفته است.
- سود زیاد، نبود نیروی کار مناسب ماهر و نیمه‌ماهر در میان بومیان، کمبود جمعیت بومی و احتیاج روز افزون دول استعماری به کارگر موجب ربودن سیاه پوستان و فروش ایشان در قاره آمریکا شده است.
- زنان علاوه بر کارگری، در تجارت فحشاء نیز مورد سوء استفاده قرار می‌گرفتند.
- قبل از جنگ دوم جهانی، تجارت انسان تحت عنوان "خرید و فروش زنان سفیدپوست" انجام می‌شد که اشارت‌های تمسخرآمیز به تجارت بردگان "خرید و فروش زنگیان" داشت.

- اغلب زنان سفیدپوست اروپایی (به ویژه فرانسوی) به وسیله قوادان به روسپی‌خانه‌های آمریکای جنوبی هدایت می‌شدند.
- طی ۴ قرن برده‌داری ۱۱ میلیون زن و کودک از آفریقا به بردگی کشیده شدند، در حالی که در کمتر از یک دهه گذشته فقط از برخی کشورهای آسیای جنوب شرقی ۳۰ میلیون زن و کودک به کشورهای غربی قاچاق شده‌اند. به عبارت دیگر بردگی در دنیای امروز به مراتب پررنگ‌تر از بردگی در قرون وسطی است. روبه‌روز هم این بردگی در حال افزایش است و جامعه‌ی متمدن ما انسان‌ها به هر دلیلی نمی‌خواهد این موضوع را بپذیرد. این سکوت، سکوتی جنایتکارانه است.
- در دین اسلام بردگی فقط به اسرای جنگی محدود شده است.
- در منطقه خاورمیانه حتی عرب‌ها نیز نسبت به بردگان رفتاری به مراتب بهتر از اروپایی‌ها و آمریکایی‌ها نشان می‌دادند.
- مسلمانان برخی حقوق مدنی را برای بندگان قائل بودند؛ مثلاً مادر آزاد و پدر برده فرزند آزاد به دنیا می‌آوردند و یا این که بندگان و کنیزان حق داشتن مال خصوصی داشتند.
- در اسلام بردگان از جنگیدن معاف بودند و می‌توانستند به دین خود باقی بمانند و در صورت انجام جرم، مجازات ایشان نصف افراد آزاد بود.
- اگر برده‌ای فرار می‌کرد، دولت و قوای انتظامی مسئول گرفتن وی نبود و اگر به حقوق اربابش تجاوز می‌کرد دولت وی را مجازات نمی‌کرد. ولی اگر با برده‌ای بد رفتاری می‌شد بسیاری اوقات دادگاه به آزادی برده رأی می‌داد.
- اگر برده‌ای کار بدی می‌کرد، اربابش می‌توانست او را تنبیه کند، اما اگر ارباب کار بدی می‌کرد، دولت می‌توانست برده را آزاد کند.
- در ایران بردگی هرگز به صورت یک هنجار مطرح نشده است و از طرف دیگر اولین اعلامیه‌ی حقوق بشر در زمان کوروش کبیر صادر شده است. در برخی متون ذکر شده است که در ساخت تخت جمشید به افراد حقوق داده می‌شده است، همچنین آزادی قوم یهود و نظایر آن مؤید این ادعاست.

شیوه‌های قاچاق انسان:

- عروسان پستی: قاچاقچیان زن را به طور رسمی به عقد مردی در یک کشور توسعه‌یافته درمی‌آورند. این شیوه در اتریش، فرانسه و آلمان رواج دارد. علی‌الظاهر قوانین این سه کشور در خصوص ازدواج بسیار راحت است.
- سایر انواع ازدواج‌ها: مانند ازدواج زنان ایرانی با مردان پاکستانی و مهاجرت به پاکستان و فروش ایشان یا وادار کردن ایشان به فحشاء و ازدواج اجباری.

- تهیه کودک: برای افراد بدون فرزند، برای استفاده جنسی، برای فروش اعضاء بدن و سایر موارد که عمدتاً از طریق بچه‌دزدی انجام می‌شود. مرکز این امر در ایتالیا است.
- اغواء، زور و تهدید که می‌تواند ناشی از مسائل اقتصادی-سیاسی یک جامعه و یا رویای رسیدن به یک زندگی بهتر باشد.
- توریسم جنسی: این تورها عمدتاً در مناطقی مانند تایلند و فیلیپین وجود دارند و مردان را از آمریکا، اروپا و ژاپن به این مناطق می‌برند.

گروه‌های درگیر در امر قاچاق انسان:

- پمپ یا قواد، قوادان در ایران معمولاً دوست‌های پسر هستند که وقتی دختر دچار مشکل می‌شود، او را به قاچاقچی تحویل می‌دهند و در قبال هر نفر حدود ۱۰۰۰ دلار دریافت می‌کنند.
- قاچاق کننده
- توزیع کننده: کسی است که در کشور مقصد توزیع می‌کند.
- مصرف کننده

در قوانین باید علیه این چهار گروه اقدام شود. دقت کنید که در اینجا اسمی از زن قاچاق شده در میان نیست. ولی متأسفانه در ایران این زنان هستند که به جای همه تنبیه می‌شوند. ولی ما اصرار داریم که این زنان جزء گروه‌های درگیر قاچاق نیستند و قانون حق ندارد با این زنان برخورد نماید. خوشبختانه دادستان فعلی کشور، آقای دری‌نجف‌آبادی بسیار به این قضیه روشن است.

کشورهای مقصد جهانگردی جنسی عبارتند از: کوبا، هائیتی، کاستاریکا، برزیل، مراکش، مجارستان، کنیا، هند، بنگلادش، سریلانکا، ویتنام، تایلند، تایوان، کامرون، سنگاپور، فیلیپین و اندونزی. در ایران ما جایی را پیدا نکردیم که این نوع مسائل به صورت علنی و باز در حال انجام باشد.

یکی از معروف‌ترین این باندهای جنایی در جهان، باند یاکوزا در ژاپن است که خود را باز مانده‌های مستقیم ده سامورایی می‌دانند، به همین دلیل درصد زیادی از مردم ژاپن به این گروه گرایش دارند.

پیامدهای قاچاق انسان:

- پیامدهای اجتماعی و فرهنگی: گسترش فحشاء و اعتیاد بالاخص میان زنان و جوانان و به هم خوردن هنجارهای اجتماعی و اخلاقی در جامعه. از این راه تبلیغات زیادی برای فحشا صورت می‌پذیرد.
- در کشور خود ما بحث برابری جنسی و جنسیتی خلط شده است. اکثر زنان و کسانی که در مسائل حقوق زنان کار می‌کنند، می‌خواهند بحث جنسیتی را مطرح نمایند، ولی بحث جنسی را مطرح می‌کنند. مثلاً می‌گویند هر کاری مرد انجام می‌دهد، زن نیز باید انجام دهد. این غلط است، حتی اروپا نیز این موضوع را نمی‌پذیرد. مثلاً زنان را برای

مزدوری به جنگ نمی‌برند. حتی در کشورهای اروپایی زنان در خط مقدم قرار نمی‌دهند، چون ممکن است مطالب را زود لو بدهند، یا این مورد که کار زن در کارخانه‌های حشره‌کش ممنوع است. ولی قاچاقچیان اصرار دارند که زن همان مرد است، هیچ فرقی میان آن‌ها وجود ندارد. اصلاً آن‌ها معتقدند زن و مرد وجود ندارد، ما یک جنس داریم به نام آدم. سازمان‌های حقوق بشری به این حرف اعتراض دارند، در واقع برابری جنسیتی مطرح است نه برابری جنسی. برابری جنسیتی بدین معنی است که جنس زن و مرد از نظر حقوق اجتماعی، کار و... با یکدیگر برابرند. اما این که هر نوع رابطه‌ای که مرد برقرار می‌کند، برای زن نیز مجاز باشد، پذیرفته شده نیست، و این موضوع به جامعه‌ی اسلامی اختصاص ندارد، بحث حقوق بشری است.

- بحران هویت: مهمترین اتفاق بعد از قاچاق انسان، شوک است، سپس گنجی و ابهام و به دنبال آن نیاز به فرار از خود.
- پیامدهای روان‌شناختی: از بین رفتن روابط انسانی، افت عاطفی و رنج نکشیدن از رنج هم‌نوعان.
- بروز بیماری‌های روانی: افسردگی، اختلال انطباقی، اضطراب و سایر بیماری‌ها و بروز افکار خودکشی و دیگرکشی، بی‌زاری و نیاز به انتقام گرفتن از مردها.
- پیامدهای اقتصادی-سیاسی: عوارضی مانند پول‌شویی و انباشت ثروت از طریق نامشروع، تضعیف بازارهای مالی مشروع و ورود جنایتکاران به سیستم‌های اقتصادی کشور.
- افزایش خشونت در جامعه: بالاخص افزایش خشونت خانگی و جنسی علیه زنان.

قاچاق انسان از دیدگاه آماری:

لازم به ذکر است که مقدار آمار جمع‌آوری شده بسیار بیشتر از موارد ذکر شده در زیر است، منتها آمارهای رسمی و تأیید شده ارائه می‌شود و بنابراین به هیچ وجه اغراق نشده است:

- تخمین زده می‌شود در جهان امروز بیش از ۲۰۰ میلیون برده وجود دارد. برده یعنی کسی که برای کارش پول نمی‌گیرد و همه‌ی هستی او در اختیار مالکش است.
- ۸۰ درصد کلیه کسانی که قاچاق می‌شوند، زنان و کودکان هستند که از آنان بهره‌برداری جنسی به عمل می‌آید.
- آمار رسمی سازمان بین‌المللی تعداد این افراد را بین ۳/۱۲ میلیون نفر تا ۲۷ میلیون نفر تخمین می‌زند (شامل کار اجباری، کار برای پرداخت بدهی و بردگی جنسی). علت این که آمار سازمان بین‌المللی با آمار ما بسیار متفاوت است، این است که آن‌ها بردگان داخل کشور را حساب نمی‌کنند.
- در سال ۲۰۰۶ قریب به ۱۹۲ میلیون مهاجر در سطح جهان وجود داشته است (یعنی ۳ درصد جمعیت جهان)، که حدود ۳ تا ۵ میلیون از آن‌ها ایرانی هستند.
- سالانه حدود ۱ میلیون اتباع خارجی غیرمجاز یا به ایران وارد یا خارج می‌شوند.

- ۱۲۷ کشور دنیا به ویژه کشورهای آسیایی و کشورهای اروپای شرقی به عنوان کشورهای اصلی و مبدأ که افراد از آن‌ها قاچاق می‌شوند شناخته شده‌اند. ایران نیز از جمله‌ی این کشورهاست.
- ۱۳۷ کشور به ویژه کشورهای اروپایی، آمریکای شمالی، اسرائیل و حوزه‌ی خلیج فارس به عنوان مقصد قاچاق انسان شناخته شده‌اند. ایران در این دسته نیز جای می‌گیرد. مثلاً زن آذربایجانی در ایران زیاد خرید و فروش می‌شود.
- سالیانه حدود ۷۰۰ هزار تا دو میلیون کودک قاچاق می‌شوند.
- سالیانه حدود ۱۵۰ تا ۱۸۰ هزار ایرانی با تحصیلات دانشگاهی در جست‌وجوی شرایط بهتر از ایران خارج می‌شوند.
- ایران همراه با کره جنوبی، فیلیپین و چین در ردیف نخست کشورها از نظر فرار مغزها قرار دارند.
- این میزان فرار مغزها برای ایران معادل ۱۱ میلیارد دلار هزینه در بر دارد.
- ۴۷ درصد جوانان نخبه کشور فقیر غنا در اتحادیه اروپا به تولید مشغول هستند.
- شرایط مهاجرت به کشورهای اروپایی روزبه‌روز سخت‌تر می‌شود تا افراد نخبه‌تر اقدام به مهاجرت نمایند.
- طی سال‌های ۱۳۸۳ و ۱۳۸۴ حدود ۵۰ هزار نوزاد چینی به خارجیان فروخته شده‌اند.
- فقط در کشور آفریقای جنوبی، ۵۰۰ گروه جنایی سازمان‌یافته به قاچاق انسان و تعرض جنسی علیه کودکان و دختران مشغول هستند.
- قاچاق انسان بعد از قاچاق مواد مخدر و قاچاق اسلحه سومین قاچاق سودآور جهانی است.
- هر سال بیش از یک میلیون جوان از خانه می‌گریزند و همین تعداد نیز خانه را ترک می‌کنند یا از خانه رانده می‌شوند.
- قیمت زنان آسیایی در ایالات متحده و ژاپن ۲۰۰.۰۰۰ دلار است و زنان آفریقایی گاهی به قیمت ۸۰۰ دلار در بلژیک حراج می‌شوند.
- درآمد هر زن روسپی روسی در آلمان ماهیانه ۷۵۰۰ دلار است که سهم مالک وی ۷۰۰۰ دلار است.
- در ایالات متحده حدود ۱۰۰ هزار مهاجر به فحشاء اشتغال دارند.
- ۴۰ تا ۵۰ هزار زن تایلندی در ژاپن به فحشاء مشغولند.
- در اروپا ۲۰۰ تا ۵۰۰ هزار مهاجر به فحشاء مشغولند.
- طبق آمار حدود ۷۵ درصد خانواده‌های ایرانی که به آمریکا یا اروپا مهاجرت می‌کنند، بعد از ۱ تا ۲ سال از هم می‌پاشد. این در حالی است که طلاق یکی از عوامل اصلی کشیده شدن زن به سوی شبکه‌ی قاچاق است.
- نیمی از ۵۳ کشور آفریقایی مورد حمایت یونسف در امر قاچاق کودکان درگیرند.

- حدود ۹۰۰ میلیون نفر در جهان سواد خواندن و نوشتن ندارند که خود عامل مؤثری در قاچاق انسان به شمار می‌رود.
 - ۵۰ تا ۹۰ درصد کودکانی که در روسپی‌خانه‌های آسیای جنوب شرقی شناسایی شده‌اند، مبتلا به ایدز هستند.
 - یونیسف اعلام کرده است ۴ میلیون کودک در حال حاضر در اردوگاه‌های مهاجرین زندگی می‌کنند.
- به هیچ عنوان نمی‌توان در کشورهای مقصد به دولت‌ها اعتماد کرد: زیر بار نمی‌روند، قوانین را نمی‌پذیرند، جلسه نمی‌گذارند، حاضر به گفت‌وگو نمی‌شوند، مگر این که سازمان‌های حقوق بشری وارد صحنه شوند.

علل و چالش‌ها:

افرادی که قاچاق می‌شوند به طور معمول در سنین نوجوانی و جوانی هستند، مهم‌ترین علل قاچاق در این سنین عبارتند از:

- محدودیت اطلاعات در سطح نوجوانان
 - محدودیت توانایی جسمی
 - اشتباهات مکرر ناشی از بی‌تجربگی یا کم‌تجربگی
 - خیال‌پردازی بیش از حد و در انتظار مدینه‌ی فاضله بودن
 - تقلیدپذیری و همانندسازی بیش از حد
- IOM علت اصلی رضایت به قاچاق شدن توسط زنان مهاجر در کامبوج و تایلند را این عوامل ذکر کرده است:
- وضعیت معیشتی و اقتصادی بد (فقر)
 - عدم وجود تأمین اجتماعی مناسب (سالمند و بیوه)، در ایران نیز با این مشکل مواجه هستیم.
 - بیکاری
 - بی‌سوادی
- اغلب این زنان برای خروج از مرز و قاچاق شدن به پلیس رشوه می‌دهند و این عوامل را به عنوان هدف خود ذکر می‌کنند:
- کسب درآمد بیشتر
 - به‌دست آوردن پول بیشتر با کار کمتر (مشخصاً گدایی)
 - رسیدن به وعده‌هایی ارائه شده توسط دلالان

علل فرهنگی - اجتماعی:

- ازدواج نامناسب: علیرغم تعداد بیشتر پسران در سن ازدواج (حدود ۲.۵۰۰.۰۰۰ نفر) نسبت به دختران در سن ازدواج (۲.۰۰۰.۰۰۰ نفر) در کشورمان، تعداد زنان آماده برای ازدواج در سال‌های ۸۵-۱۳۸۲، ۲ میلیون نفر بیشتر از مردان آماده به ازدواج بوده است. زیرا در ایران برای ازدواج دختر به اجازه‌ی پدر، بلوغ و جهیزیه‌ی مناسب احتیاج داریم، ولی برای ازدواج پسران ۲۰ فاکتور شناخته شده از جمله خانه داشتن، سربازی رفتن، توانایی پرداخت مهریه داشتن، توانایی عروسی گرفتن و... وجود دارد. این امر مهمترین عامل کشیده شدن دختران به باندهای قاچاق در کشور ایران است؛ این امر باعث می‌شود دختران ایرانی به دنبال داشتن زندگی بهتر فریب بخورند و به دنبال همسر مناسب به اروپا بروند. جملاتی از قبیل این که "مردان آلمانی عاشق زنان ایرانی هستند" یا "زنان ایرانی را همه‌جا می‌خواهند" بسیار شنیده می‌شود، ولی این جملات دروغ محض است و به منظور تبلیغات بیان می‌شود.
- فریب: آمار مؤسسه حمایت از حقوق کودکان در سال ۱۹۹۵ نشان می‌دهد اکثر دختران به این کار وادار نمی‌شوند، بلکه بیشتر ایشان فریب می‌خورند و بنابراین با اراده‌ی خودشان از کشور خارج می‌شوند.
- خشونت‌های خانگی: در برخی کشورها خشونت خانگی سومین عامل مرگ و میر اعلام شده است.
- فرار از خانه: آمار WHO می‌گوید ۷۴ درصد آن‌ها دختر هستند، و یک سوم پسران و ۲۰ درصد دختران در سن ۱۱ سالگی فرار می‌کنند.

طلاق

- تضعیف روابط خانوادگی و بین فردی
- فردگرایی و جمع‌گرایی

علل روان‌شناختی:

- خانواده‌های نابسامان: بروز ناامنی در خانواده موجب فرار زنان و دختران از خانه و زمینه‌ساز قاچاق انسان است.
- اعتماد به نفس پائین: ناشی از نداشتن آموزش‌های کافی در زمینه‌ی مهارت‌های زندگی و عقده‌های فرو خفته. در پژوهشی در ایران معلوم شد که اکثر نوجوانان ۱۶-۱۵ ساله بلد نیستند چک بنویسند، بلد نیستند به بانک مراجعه کنند و از حساب خودشان پول بردارند. جوانی که برای نوشتن چک، آموزش مهارت‌های زندگی را ندیده است، چگونه می‌تواند با قاچاقچی بحث نماید. در بحث مهارت‌های زندگی ۱۰ فاکتور عنوان می‌شود که پژوهش‌ها نشان داده است حتی دانشجویان ما تنها در سه یا چهار فاکتور توانایی دارند، مثلاً نمی‌دانند استعدادشان در چیست؟ به چه چیزی علاقمندند؟ و... در حالی که یک تحقیق نشان داده است در روسیه در ۱۱ سالگی شغل بچه‌ها مشخص می‌شود و از این سن برای شغل انتخابی آماده می‌شوند.

ترس

- تجاوز به عنف

- آرمان‌گرایی
- بیماری‌های روانی و اختلالات شخصیت
- تغییرات شناختی ناشی از تحولات فناوری از قبیل ماهواره و...، به خصوص دوربین‌های اینترنت بسیار خطرناک هستند.

علل اقتصادی:

- فقر: فقر به تنهایی عامل انحرافات اجتماعی نیست، حتی برخی صاحب‌نظران مانند دورکیم معتقدند فقر می‌تواند باعث تحکیم و ثبات اجتماعی باشد. اما نابرابری و به تبع آن تغییر ارزش‌ها، یک جریان تهدیدآمیز است.
- بیکاری: با ادامه روند موجود نرخ بیکاری در ایران تا سال ۲۰۱۰ به ۲۳ درصد خواهد رسید. این آمار مربوط به جامعه‌ی مردان است. آمار رسمی نرخ بیکاری زنان ۳۰ تا ۴۰ درصد و آمار غیررسمی آن ۸۳ درصد است.
- سود آوری: در کشورهای صنعتی هر روسپی به‌طور متوسط در سال، برای دلان خود ۶۷۰۰۰ دلار و در خاورمیانه ۴۵۰۰۰ دلار سودآوری دارد. این میزان سودآوری ۱۰ برابر سایر کارهای اجباری در این کشورها سودآور است.
- عدم وجود تأمین اجتماعی مناسب: زنان مطلقه و بیوه ایرانی در حال حاضر تحت پوشش هیچ نوع بیمه‌ای در ایران قرار ندارند. سؤال این است که این زنان چگونه باید زندگی خود و احتمالاً فرزندان خود را تأمین نمایند؟
- در ایران حدود ۴۰۰۰۰۰۰ میلیون زن مطلقه و بیوه و ۴۰۰۰۰۰ زن روسپی وجود دارد (آمار غیر رسمی). این بدین معنی است که زن ایرانی با هر مشقتی که شده، خرج خود را درمی‌آورد، ولی تن به فحشا نمی‌دهد. بررسی علل آن بسیار ارزشمند و نیازمند پژوهش است، شاید بتوان عواملی از قبیل فرهنگ اسلامی، فرهنگ اجتماعی، فرهنگ غنی ایران قدیم و... را نام برد. این آمار در مورد دیگر کشورها وحشتناک است.
- بحران‌ها و فجایع بشری مانند زلزله و جنگ: در زلزله‌ی اخیر در بم طی دو روز، حدود ۱۰۰۰ کودک مفقود شده بودند!

علل حقوقی - سیاسی:

- بزه، جرم و جنایت: تعداد زندانیان در حال حاضر در ایران حدود ۱۵۰۰۰۰ نفر است که بین سال‌های ۷۶-۱۳۵۹ هفت برابر شده است.
- ضعف قوانین: که بسیاری آن را ناشی از وجود دولت‌های فاسد و یا وجود افراد فاسد در دولت‌ها می‌دانند.
- جنگ و درگیری‌های مسلحانه
- احساس عدم امنیت اجتماعی
- تأکید بیش از حد بر استقلال زنان در کشورهای در حال توسعه و جهان سوم

- علل بین‌المللی مانند پدیده‌ی جهانی شدن و نقش رسانه و عدم وجود اراده کافی بین‌المللی

راهکارها و فرصت‌ها:

- در ایران سالانه یک میلیارد دلار برای مقابله با قاچاق انسان هزینه می‌شود.
- در ایران ضعف قوانین وجود ندارد و احساس می‌شود مسیر اشتباه طی می‌شود.
- برای ارائه راهکارها باید نسبت به جلوگیری از سوءاستفاده از واژه‌ها و مفاهیم حوزه‌ی زنان، به طور مثال واژه برابری جنسیتی و برابری جنسی حساس بود.
- جوهره‌ی اصلی راهکارها و فرصت‌ها در سه موضوع آموزش، افزایش مشارکت‌های مردمی و برنامه‌ریزی و مدیریت صحیح خلاصه می‌شود.

راهکارهای فرهنگی - اجتماعی:

- حل مشکلات خانواده: با تأکید بر وضع قوانین برای جلوگیری از ازدواج‌های اجباری و افزایش توان مددکاری اجتماعی
- بهره‌گیری از نقش رسانه به خصوص رسانه‌های تصویری و اینترنت: در یک تحقیق در آمریکا در سال ۲۰۰۱ نشان داده شد که اینترنت بالقوه باعث استثمار ۵۰ درصد کودکان می‌شود.
- مطالعه و تحقیق درباره موضوعاتی مانند رشد تکنولوژی، تنوع‌گرایی، تجددگرایی، ناپایداری و جهانی‌شدن
- ارتقاء آگاهی از طریق آموزش: ۷۰ درصد کسانی که به مدرسه نمی‌روند دختران هستند و دو سوم از ۹۶۰ میلیون بی‌سواد جهان را زنان تشکیل می‌دهند. برای مثال سازمان‌های حقوق بشری خیلی تأکید می‌کنند که اگر از میان فرزندان تنها امکان ادامه‌ی تحصیل برای یک نفر وجود دارد، بگذارید دخترتان آن یک نفر باشد نه پسران.
- آموزش مهارت‌های زندگی: مهارت‌هایی مانند خودآگاهی، میان‌فردی و حل مسأله از مهم‌ترین آموزش‌ها هستند.
- آموزش چهره به چهره و آموزش‌های بهداشتی، روان‌شناختی، کلاسیک و فنی - حرفه‌ای

راهکارهای روان‌شناختی:

- بالا بردن شاخص‌های بهداشت روانی: یعنی کاستن از بار بیماری‌ها و بالا بردن سلامت فکری در جامعه. یکی از مهم‌ترین شاخص‌ها در کاهش آسیب‌های اجتماعی بالا بردن شادی در جامعه است. مثلاً احتمال می‌دهیم برنامه‌هایی مانند برنامه‌های آقای مهران مدیری میزان آسیب‌های اجتماعی و فحشا را کاهش می‌دهد. ثابت شده است در زمان پخش فوتبال بارسلون و منچستر میزان جنایت و فحشا کاهش می‌یابد. جامعه‌ی افسرده، جامعه‌ی رو به فحشا و جامعه‌ی شاد، جامعه‌ی دور از فحشاست، این امر ثابت شده است. حال سؤال این است که چرا جامعه‌ی ما شاد نیست؟ چرا تعدادی از کانال‌های تلویزیونی به صورت مداوم برنامه‌ی شاد پخش نمی‌کنند؟ چرا اینقدر غمگین بودن ستوده می‌شود؟!

- بهره‌گیری از مشاوره: قبل و بعد از قاچاق برای پیش‌گیری و کاستن از بارروانی و ضربه روحی که به فرد وارد می‌شود.
- آموزش اعتماد به نفس به جوانان از طریق کتب درسی
- تقویت هوش هیجانی^۲ در افراد: تقویت هوش هیجانی، بالاخص در والدین بسیار کاربردی است و می‌تواند باعث کاهش بروز آسیب‌های اجتماعی شود. یک تعریف خلاصه از هوش هیجانی، شناخت خود و دیگران به منظور بهبود روابط میان‌فردی است. ما نمی‌دانیم با فرزندمان، با همسرمان و... چگونه برخورد کنیم. عذرخواهی در ایران بسیار کم انجام می‌شود.
- هویت‌سازی: در اصل در ارتباط میان خود و دیگران است که هویت شکل می‌گیرد و انسان بی‌هویت انسان سردرگم و رهاست.
- الگوسازی: با استفاده از چهره‌های مورد توجه جوانان مانند ورزشکاران و هنرپیشه‌ها. توهین‌هایی که به ستاره‌های فوتبال یا سینما می‌شود، میزان جرم و جنایت بالا می‌برد. ما باید از افرادی مانند علی دایی، مهران مدیری و... استفاده نماییم. جالب است که یونیسف علی دایی را به بسیاری از کشورها می‌فرستد ولی خود ایران...!

راهکارهای اقتصادی و حمایتی:

- کاهش فقر: از طریق دادن وام‌های ساده و بدون نیاز به ضامن به زنان فقیر و سرپرست خانوار
- توانمندسازی زنان: از طریق ارائه انواع کمک‌های مادی و غیرمادی و ایجاد کار برای زنان
- قدرتمندسازی: افزایش امکان ورود زنان در تصمیم‌گیری‌ها و مشارکت‌های متعدد در امور اجتماعی
- ایجاد خط تلفن ویژه: خطی مشابه خط تلفن ۱۲۳ سازمان بهزیستی برای کمک به قربانیان و ایجاد امکان ارتباط سهل الوصول با نمایندگی‌های خارج از کشور
- حمایت‌های قانونی و معاضدت‌های حقوقی با قربانیان
- حمایت‌های امنیتی و اجتماعی: ایجاد توان در قربانیان برای شکایت از قاچاقچیان
- ایجاد پناهگاه (Shelter) در جوار نمایندگی‌های خارج از کشور و اجازه ورود به آن برای تمام زنان ایرانی بدون هیچ قید و شرطی (از جمله گذرنامه، استعلام حراست و...). خانه‌ای شامل مددکار، خط اینترنت و تلفن، یک وعده غذایی گرم (سیب‌زمینی پخته)، حمام و یک کمد کوچک میزان قاچاق زنان را به نصف کاهش می‌دهد. آیا این خیلی خرج دارد؟ ثابت شده است در مورد کودکان خیابانی این پناهگاه‌ها حدود ۵۰ تا ۶۰ درصد میزان جرم را کاهش می‌دهد.

² Emotional intelligence

راهکارهای حقوقی و سیاسی:

- مستقر کردن سازمان‌ها و افزایش فعالیت‌های مددکاری در مبادی خروجی کشور برای کمک به بازگشت و اطلاع‌رسانی به کسانی که در حال مهاجرت هستند.
- شناسایی کارگران جنسی و کمک به بازگشت ایشان
- کمک گرفتن از سازمان‌های بین‌المللی مانند IOM و سازمان ملل متحد
- افزایش هماهنگی و همکاری بین کشورها
- کمک از سازمان‌های مختلف حقوق بشری داخلی و خارجی
- استفاده از ظرفیت‌های NGOهای مرتبط با این امر
- ایجاد بانک اطلاعاتی میان‌سازمانی
- کمک به حذف مجازات قربانیان و افزایش مجازات قاچاقچیان
- استفاده از تجربیات سایر کشورها با شرکت در پیمان‌های فراملی

امیدوارم این بحث باعث حساسیت نسبت به این موضوع شود، این موضوع بسیار جدی و همچنین پنهان است. در یک پژوهش در سال ۱۳۸۴ از میان ۳۰ آسیب اجتماعی هیچ کس به قاچاق انسان رأی نداد. آمار به دست آمده از ۱۰۰۰ کارشناس، پژوهشگر، دانشمند، استاد دانشگاه، کارکنان رادیو و تلویزیون، رؤسای زندان‌ها و... نشان داد اعتیاد، فرار از خانه، همسرآزاری و بیکاری جزء الویت‌های آسیب‌های اجتماعی هستند ولی جالب است که حتی یک نفر هم به قاچاق انسان رأی نداد!

ده‌ونده س‌باش ران راورورآزادآیده ات. (امام‌علی.ع.)

مرت‌علی(ع)